

Köves Margit*

HUNGAROLÓGIA INDIÁBAN: MAGYAR NYELV ÉS KULTÚRA A DELHI EGYETEMEN

„Ha nem vagyunk is otthon, otthonos terepre értünk, megérkeztünk.”

Esterházy Péter

1. Bevezetés

AZ európai nyelvek egyetemi szintű oktatása Indiában nem rendelkezik olyan hosszú időre visszanyúló hagyománnyal, mint a nagy társadalmi státusszal rendelkező angol, amely a második hivatalos nyelv, és amelynek egyetemi oktatása 1805-ben a kalkuttai Fort William College-ban indult meg. T. B. Mauculay 1835-ben javasolta az angolt az indiai egyetemi oktatás általános nyelveként, s azóta is vezető szerepet tölt be a human tárgyak között az angol irodalom. Németet és franciát több misszionárius iskolában harmadik osztálytól tanítanak a francia vagy német anyanyelvű papok, ezekben az iskolákban a francia és a német érettségi tárgy.

Mit jelenthet a magyar nyelv tanítása ott, ahol a „nagyobb”, „jobban elterjedt” és ismertebb európai nyelvek: a francia, a spanyol, a német és az olasz is kisebb szakoknak számítanak? A magyartanítás negyvenéves múltja mutatja, hogy a magyar nyelv Indiában csak kulturális „arculatának közvetítésével” létezhet (Kulcsár Szabó 2001).

Ismertetésem elsősorban hosszú, összesen tizenkilenc évre kiterjedő, ismétlődő lektori megbízatásom időszakaira vonatkozik, ezért elsősorban kronológiai jellegű, emellett néhány részletben szóbeli közlésen alapul.

2. A kezdetek

Delhiben 1969-ben indult meg a magyartanítás, amikor a Magyar-Indiai Kulturális Csereegyezmény keretében dr. Vágó György kezdett magyar nyelvet tanítani a Delhi Egyetem Északi Kampuszán, a Modern Európai Nyelvek Tanszékén. A Modern Európai Nyelvek Tanszékén az oktatás az orosz nyelv tanításával indult 1946-ban, a negyvenes években pedig ehhez csatlakozott a francia és a né-

* Köves Margit PhD, Delhi Egyetem, e-mail: mkoves@gmail.com.

met. Az új nyelvek bevezetése általában konkrét politikai, diplomáciai eseményhez kapcsolódott: az indiai lektor kinevezése 1969-ben Zakir Hussain 1968-as, majd Losonczi Pál 1969 látogatásához (Lázár 2009: 188–220). Több tanár, aki akkor diák volt és most a Delhi Egyetemen tanít, emlékszik Vágó Györgyre, aki a tanszék tanárai számára a gyorsabb tanulás érdekében külön magyar csoportokat szervezett, és emellett a Magyar Követség Jor Baghon levő sajtóirodájában is tanított magyar nyelvet. A hatvanas évek végén, hetvenes évek elején Delhi közlekedése lassú, zsúfolt és rendszertelen volt. A nehézkes közlekedés az egymástól távol eső városrészeket gyakorlatilag külön kisvárosokká változtatták. Vágó beilleszkedett a Delhi Egyetem világába: tanítványai között volt dr. T. L. Varma, nyelvész, aki franciát tanított a Modern Európai Nyelvek Tanszékén, és londoni francia tanári diplomája után doktori tanulmányait nyelvészetből végezte. Férje, Professor V. S. Varma, fizikus (jelenleg egyetemtervezési tanácsadó, Ambedkar University, Delhi) kapcsolatot tartott Marx Györggyel és a magyar fizikaoktatás kreativitásra ösztönző kísérleteivel. V. S. Varma Bethlenfalvy Gézánál tanult magyarul, aki 1974-ben váltotta Vágó Györgyöt magyar lektorként. T. L. Varma a magyar gyermeknyelv tanulmányozásában, V. S. Varma a magyar költészet angol fordításában is gyümölcsöztette magyar tudását (Varma 1984). T. L. Varma harminc év múltán elmondja, hogy nyelvész hallgatóként bátorították arra, hogy magyart, egy nem indoeurópai nyelvet tanuljon. Vágó György a magyar irodalom, elsősorban Petőfi indiai fordításában működött együtt indiai kollégáival, pl. prof. S. S. Noorral, a pandzsábi irodalom szakértőjével. Dr. Vágó lektori munkája során Petőfi-visszaemlékezést szervezett, amelyhez hindi és pandzsábi fordítások készültek.

2.1. A Vágó Györgyöt követő lektorok, Bethlenfalvy Géza (1974–1980) és dr. Wojtilla Gyula (1980–1983) indológusok voltak, oktatói munkájuk során ezért indológiai érdeklődésüket hasznosították. Indológiai kutatásaikban „hungarológiai szempontokat” érvényesítettek, foglalkoztak a magyar és indiai kultúra érintkezési területeivel. Bethlenfalvy nemcsak Kőrösi Csoma Sándor, hanem Fábri Károly, Baktay Ervin, Brunner Erzsébet munkásságáról (Bethlenfalvy 1977, 1981, 1980, 2001), Wojtilla pedig Germanus Gyula, Amrita Sher-Gil, Maharaja Ranjit Singh és Rabindranath Tagore magyar kapcsolatairól írt (Wojtilla 1981a, 1981c, 1981d, 1983). A Magyar Nagykövetség népszerűsítő kiadványában, a *News from Hungary*ban helyet kaphatott egyebek között Wojtillának a magyar szanszkrit tanulmányokról vagy a tizenkilencedik századi indiai archeológus, Babu Rajendrala Mitra Magyar Tudományos Akadémiával ápolt kapcsolatairól írt tanulmányai (Wojtilla 1981b, 1982). Ezek olyan írások, amelyek beilleszkedtek a magyar orientalisztika magyar vonatkozású érdeklődésébe, és sok esetben tárgyi részletekkel töltötték meg vagy újradefiniálták a hagyományos India iránti érdeklődést: például Bethlenfalvy Baktayt, Wojtilla

pedig Germanust mutatta be modern indiai kapcsolatrendszerben, Bethlenfalvy Kőrösi Csoma tibetisztikai, buddhológiai, szanszkrit és bengáli kutatásairól írt.

2.2. Wojtilla Gyula doktori dolgozatának témája a *Krisisásztra*, egy a mezőgazdasággal foglalkozó szanszkrit tudományos mű volt, mely indiai tartózkodása idején keletkezett. Magyarországon megjelent publikációi pedig a szanszkrit források mezőgazdaságra vonatkozó anyagával foglalkoznak. Azonban a kutató- és az oktatómunka az ő értelmezésében más vágányon futott. Wojtilla Gyula egy interjúban így nyilatkozott erről:

(1) „Indiában én ezt az első három évet kicsit színvonalalannak találtam a magyar, a közép-európai szintemhez képest. Nekem az egyetem mást jelentett. A másik dolog, hogy Indiában nem volt igazán szigorú felvételi vizsga. Akkor nekem nagyon megdöbbentő volt az – ami mostanra sajnos hozzánk is elért –, hogy az egyetemen nemcsak olyanok vannak, akiket a téma nagyon érdekel, hanem olyanok is, akiknek ez csak időtöltés, akik a régi, szigorú vizsgák alapján nem jutottak volna be. Igen vegyes a hallgatóság” (Csécsi 2010).

2.3. Amikor 1983-ban Wojtilla Gyulát lektorként váltottam, a Modern Európai Nyelvek tanszékén tanuló hallgatók nyelvi felkészültsége meglepetésként hatott rám, nehéz volt velük a közép-európai nyelvi tisztaság fogalmai szerint dolgozni. A hallgatók többnyelvű kompetenciával rendelkeztek, nyelvük az angol, a hindi valamelyik észak-indiai dialektusa, a standard iskolai hindi volt, és ehhez még keveredhetett a pandzsábi, a bengáli vagy a maráthi hinditől erősen különböző, családjukban beszélt dialektusa. Ez a nyelvi helyzet hasonló a Jacques Derrida által leírt „másik egynyelvűségéhez”, amelyben a nyelv „szétdarabolódik”, és a „nyelvi tisztaság” kevés helyet kap (Derrida 1997: 72–73).

2.4. 1983-ban adta elő az Indian School of National Drama a *Tótékat* hindiül Raghuvir Sahay kiváló hindi fordításában, s a hallgatók ajánlkoztak arra, hogy egy saját egyetemi előadáson mutatják be Örkény István darabját hindiül. A hindi nyelvű előadás a hallgatók számára is új azonosulást jelentett egy rajtuk földrajzi és történelmi szempontból kívülálló, de mégis ismerős hivatali, családi hierarchiával. A színdarab előadása összjátékot biztosít egy másik kultúrával, s lehetővé teszi, hogy a hallgatók a magyar nyelv kulturális aspektusain keresztül változtassák meg viszonyukat a nyelvhez.

2.5. Indiában az angol irodalmi modernitás ismerete, T. S. Eliot, W. B. Yeats és Virginia Woolf szövegeinek szoros olvasása egy másfajta modernitás iránt ébresztett érdeklődést, melyet a magyar, a francia, a cseh, a lengyel és az orosz irodalomban, művészetben keresnek. Ezt az érdeklődést tovább erősítették a nyolcvanas években a *New Hungarian Quarterly*-ben közölt tanulmányok,

Vajda Miklós modern magyar költészeti antológiája, a kelet-európai film, Fábri Zoltán, Jancsó Miklós, Gaál István filmjei iránti érdeklődés, Lukács György német és európai irodalomról írt, a Merlin Kiadó által kiadott esszéi, Kornai János közgazdasági, Ránki György és Berend T. Iván történelmi tanulmányai. Ezek a tények körvonalazzák, hogy a magyarnyelv-tanításon kívül – ami ekkor még kezdő, középfaladó és haladó tanfolyamra korlátozódott – a hungarológia milyen szerepkörre vállalkozhatott Indiában, a Delhi Egyetemen.

2.6. Egyértelmű volt, hogy a magyar csak az indiai irodalom, szociológia, esztétika érdeklődési körében, összefüggései között válhat a „kultúraközi találkozás élményévé” (Kulcsár Szabó 2002). A Delhi Egyetem Bölcsészettudományi Kara és a Modern Európai Nyelvek Tanszéke a nyolcvanas évek közepén megfelelő közeget biztosított az együttműködésre, így kerülhetett sor 1984-ben, Kőrösi Csoma Sándor születésének kétszázadik évfordulója alkalmából a Delhi Egyetem Buddhológiai Tanulmányok Tanszékével rendezett *Kőrösi Csoma Bicentenary Seminarra*, ahol mahájána buddhizmus témakörében születtek tanulmányok (Köves 1985). Német szakos kollégámmal, Shaswati Mazumdarral az irodalomelmélet iránti érdeklődést elégítettük ki az 1985-ben szervezett Lukács-szemináriummal, ahol a résztvevők nagy része a delhi *Journal of Arts and Ideas* folyóirat köréhez tartozott, amely az irodalmi és vizuális modernitás kérdéseit értelmezte (Köves–Mazumdar 1989).

2.7. Indiában a nagyvárosokban, így Delhiben is ekkor már a film és a filmklubok a kultúraközi találkozások egészen sajátos szenuális és elméleti lehetőségét biztosították. A filmvetítések közösségi események voltak, és a *Celluloid Filmklubban* a Delhi Egyetemen Fábri Zoltán filmjeinek (a *Körhintának*, a *Hannibál tanár úrnak*, az *Ötödik pecsétnek*) realista-romantikus világa könynyebb azonosulást biztosított, Jancsó filmjeinek (a *Szegénylegényeknek*, a *Még kér a népnek*) hosszú felvételei, a szubjektum mint csoport kezelése új felfogást mutatott. A magyar filmekben (Szabó István, Mészáros Márta, Sára Sándor) kívül a Max Mueller Bhavan – a Goethe Intézet ezen a néven ismert Indiában – bemutatásra kölcsönadta Herzog filmjeit.

3. A nyolcvanas-kilencvenes évek

A nyolcvanas években vált egyértelművé, hogy a Modern Európai Nyelvek Tanszékén az oktatást bizonyos nyelvek és irodalmak területén tovább lehetne fejleszteni. Ezekben az években került a tanszékre az oktatóknak az a generációja, akiknek nagy része már Indiában a Jawaharlal Nehru Egyetemen kapta meg egyetemi diplomáját, de posztgraduális tanulmányainak egy részét vagy teljes egészét külföldön töltötte. Said *Orientalizmus* könyve (Said 2000), Gayatri Chakravorty Spivak (Spivak 1993) és a „subaltern” történészcsoporthoz tartozó munkája a

nyolcvanas évek második felében nemcsak az angol irodalom tanítását alakította át, hanem megvilágította, hogy az európai irodalmakat indiai szempontok szerint, indiai megközelítésben lehet és kell tanítani. *Master*kurzusaikra 1988-ban tértek át, amelyet 2002-ben terjesztettek ki a *bachelorkurzusokra* is.

3.1. A *master*kurzusok bevezetése együtt járt a Modern Európai Nyelvek Tanszéke felosztásával: 1988-ban létrejött a Germanisztika–Romanisztika Tanszék és Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék. Ez földrajzilag is különválást jelentett, a Germanisztika–Romanisztika Tanszék megkapta a Modern Európai Nyelvek Tanszékének helyét az Északi Kampuszon, míg a Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék új, kialakítandó épület ígérétében átköltözött a Delhi Egyetem Déli Kampuszára, amely a diplomáciai negyed közelében, húsz kilométer távolságban fekszik az Északi Kampusztól. A Déli Kampusz lehetőségeire gondolva, a hatalmas kampuszterületen hamarosan felépülő új tanszék és könyvtár reményében nem látták előre, hogy azok az országok, ahonnan lektorok érkeztek, két-három éven belül rendszerváltozáson mennek keresztül, nyugatra tekintő vezetéssel és gyökeresen átalakuló kulturális intézményi változásokkal. A változások új országokat és nyelveket hoztak, lektorokat és kulturális intézeteket söpörtek el. 1991–1992 telén például mind az öt orosz lektort visszahívták, az ösztöndíjakat megszüntették. Bár az orosz magiszteri program gyengült a vendégtanárok visszahívásával és indiai tanárok kinevezésével, egy helyi orosz tanár (egy Delhibe házassodott orosz bölcsész) és indiai óraadók bevonásával sikerült biztosítani a *master*program folytatását. A Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék vezetője ekkor professzor Abhai Maurya volt, aki sok tekintetben meghatározta a tanszék arculatát. Bár a tanszék elnevezése nyelvészetre utal, mégis elsősorban kultúra- és társadalomtörténetet, irodalomtörténetet, szövegolvasást és -elemzést, folklórt, fordításelméletet és gyakorlatot tanítanak. A magyartanítás számára a Szlavisztika Tanszékhez való csatlakozás annyiban biztosított előnyt, hogy a magyar nyelvet és irodalmat választható (*optional*) tárgyként heti öt órában a magiszteri program részévé tették, a hallgatók szakdolgozatukat egy összehasonlító témából írhatták.

3.2. A Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék a kilencvenes évek első harmadában több konferenciát és szemináriumot szervezett: 1989-ben *Folklór a szláv, finnugor és indiai irodalmakban*, 1990-ben az *Új irányzatok az orosz irodalomban* témában; 1992-ben Kőrösi Csoma Sándor halálának 150. évfordulója alkalmából Kőrösi Csoma munkásságáról és Magyarország Kelet iránti érdeklődéséről (Vij-Lázár 1992), 1992-ben *A nyelvtanítás új módszerei*, 1994-ben pedig *Az orosz formalizmus és indiai poétikák* témakörökben. A konferenciák és a szemináriumok olyan területeket elemeztek, amelyek a Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszéken tanított nyelvek közös érdeklődési pontjait fedték le, az összehasonlító irodalmat, India és Kelet-Közép-Európa térségének kapcsolatait és a nyelvtanítást.

3.3. 1993-ban Söröss Gábor váltott fel lektori helyemen, aki a részidős hallgatókat tanította, s a tanszék évente rendezett, diákok által tartott kulturális programjaiban vett részt. 1996 és 1997 között egy évig adminisztratív nehézségek miatt szünetelt a magyartanítás. Az új pályázatok elbírálása, a lektorok kinevezése ugyanis hosszadalmas folyamat (kb. kilenc hónapig tart). Az 1997–2000 időszakban ismét engem neveztek ki magyar lektornak. Ebben az időben a tanszék dinamikája lelassult, a Déli Kampusz igazgatósága minimálisan sem fejlesztette a tanszéki infrastruktúrát, a tanszéki iroda és tantermek egy lakóházban voltak, s gyakran a tanóráknak sem volt helye. Az egyes nyelvek tanáiraival való együttműködéshez ebben az időszakban a legcélravezetőbb formának a közös kutatás tűnt, dr. Rashmi Joshi hároméves UGC által támogatott projektjében vettem részt, *A folklór felhasználása és alkalmazása a bolgár- és a magyar nyelv-tanításban (Use and Application of Folklore in Bulgarian and Hungarian Language and Literature)*.

3.4. A Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék kulturális programjai 1997 és 2000 között költészet, színdarab és prózafordításokra fókuszáltak: Örkény *Vérkonyokjára* 1998-ban, Balázs Béla *Doktor Szélpál Margitjára* 1998-ban. A darabok fordítása közös tanár-diák munkán alapult, a közös fordítás órákon kívüli tevékenységgé nőtt. *A színész halála* című hindi nyelvű gyűjteményben több, közös munkában fordított mű szerepel (Köves 2001).

3.5. 2000-ben Helmich Zoltánt neveztek ki a Delhi Egyetem magyar lektorának. A Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék ebben az időszakban szervezte a *Változások évtizede* című konferenciát (Nagpal 2002). A DMTKK támogatta ezeket a kezdeményezéseket, és több nyelvtanfolyamot is bevezettek, de az egyetemi és az intézeti oktatás nem egészítették ki egymást: az intézeti tanításra nagyobb súlyt fektettek. A lektor kiküldetésének lejártakor a magyar fél az oktatóhely megszüntetésén gondolkozott. A magyartanítást 2004 őszén vettem át óraadó tanárként, indiai lektori kinevezésem 2005 májusában történt. A Balassi Intézet meghatározásában „kapcsolattartó személyként” tanítok.

4. A jelen helyzet bemutatása

A jelenlegi körülmények között az egyetemi oktatásnak nagymértékben szüksége van a Magyar Intézet támogatására. A magyar „nyelviség” és „kulturális világ” közvetítésére együttesen kell horizontot nyitni, különösen akkor, amikor az egyetemen egyelőre még nincsenek interdiszciplináris kurzusok. A hungarológia Delhiben úgy érvényesülhet, ha az egyetemi nyelvтанítást kiegészíti más tudományágakkal: szociológiával, történelemmel, nyelvészettel, feminizmussal, angol és hindi irodalommal, és más indiai irodalmakkal. A magyar nyelv-tanítás, amit 2004 óta a Delhi Magyar Tájékoztatói és Kulturális Központban kezdő és

középfaladó szinten látok el, állandó közönséget biztosít az intézet programjai számára, kiegészítő szerepet játszik a Magyar Intézet munkájában. A DMTKK 2008-ban szervezett szemináriuma az intézet harmincéves évfordulója alkalmából az intézeti és oktatói munka közös elemeit mutatta meg (Lázár 2008).

4.1. Az egyetemi hallgatók átjárnak a Magyar Intézet óráira, és rendszeresen látogatják az intézet többi programját, az irodalmi, szociológiai előadásokat, zenei programokat, hogy hungarológiai alpműveltségre tegyenek szert. Havonta egy népművészeti, történelmi, földrajzi és kéthavonta egy irodalmi programra kerül sor. A DMTKK hallgatói a kezdő tanfolyam befejezése után jelentkezhetnek a Delhi Egyetem középfaladó tanfolyamára, ennek feltétele a különbözőzeti vizsga sikeres letétele. Így a DMTKK tehetséges hallgatói erősítik az egyetemi oktatást, és az egyetemi tanulás jogosítja fel őket a Kőrösi Csoma Hungarológiai Pályázatban, illetve hosszabb magyar ösztöndíjakban való részvételre.

4.2. A DMTKK irodalmi programjai és a Delhi Egyetem évente megrendezett kulturális napjai keretét nyújtják közös fordításra. Ennek az eredménye Szabó Magda Vörösmartyt megidéző *Sziluett*, Nadas Péter: *Takarítás és Az utolsó utáni első órán* és Kőrösi Zoltán: *Galambok* című darabjainak előadása 2007 szeptemberében és novemberében, és 2009 januárjában. Az előadás többnyire jelenetekre szorítkozik, s elsősorban kulturális poétikai jelentősége van (Kőrösi 2009), a fordítás folyamatában a közös nyelvi munka, a „kulturális cseré” során a hallgatók „belehelyezkednek az anyanyelvi beszélők szerepébe”, átélnek helyzeteket, hogy megtalálják a hasonló anyanyelvi helyzetben a legmegfelelőbb kifejezéseket (Maróti 2008).

4.3. Az utóbbi öt évben a magyaroktatás kedvező helyzetbe került. Ez egyrészt az Európai Unióhoz történt csatlakozás, a növekvő Magyarország iránti érdeklődés, másrészt a Kulturális Intézet és az egyetemi magyartanítás közötti együttműködés eredménye. Magyarországon több indiai (Tata Consultancy Services) vagy részben indiai tulajdonú cég fektetett be, s a felkészüléshez, tájékozódáshoz más európai nyelvek mellett a magyar iránt is érdeklődnek. Emellett az utóbbi három évben az indiai felsőoktatás Európában elképzelhetetlen változáson megy keresztül. Az oktatás nemcsak a teljes lakosság 20-25 százaléka, a 241 milliós helyi középosztály figyelmének középpontjában áll, hanem alapvető mobilizációs lehetőség forrása is a hátrányos helyzetű kasztok számára. Az Indiai Legfelsőbb Bíróság döntésének megfelelően 2008-ban az addigi hallgatói létszámot növelni kellett. A helyek 100%-át véve alapul, pozitív diszkrimináció alapján 154% bővítés mellett 27-31% -kal több hátrányos kaszthelyzetű hallgatót kell az új helyekre felvenni. A változás a **nyelvtanulásban** is – mint **új életpályák** lehetőségében – érezteti a hatását. Az európai nyelvek oktatásának fontosságát az indiai oktatási, művelődési intézmények egyre nagyobb mér-

tétkben ismerik el. Állami intézményekben és az Indiában működő nemzetközi cégeknél az európai nyelvek ismerete előnyt jelent az elhelyezkedésben, a nagyvárosok középiskoláiban pedig harmadik nyelvként modern európai nyelvet tanulhatnak az indiai diákok.

4.4. 2007 júliusában másodszor költözött a Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék. A költözésnek számos előnye van: az Északi Kampusz a humán-, illetve társadalomtudományok (szociológia, történelem, angol és hindi irodalom, politológia, közgazdaságtan), valamint az idegen nyelvi tanulmányok és kultúrák központja a Delhi Egyetemen.

4.5. A Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszéken tanított hat nyelv (orosz, magyar, bolgár, cseh, horvát, lengyel) közül csak az orosz szakon van független *master*program, és most dolgozzák ki a *bachelor*programot. 2007-ben a magyar és a többi négy közép-kelet-európai nyelv egy közös kétéves interdiszciplináris magiszteri programot dolgozott ki, amely a két év alatt a közép-kelet-európai régióhoz kapcsolódó tizennégy közös kurzust kínált, s emellett heti tizenhat óra nyelvi specializálódással egy nyelv magas szintű elsajátítását tette volna lehetővé. A hallgatók fokozatukat: *M.A. in Central-East European Studies with a specialization in Hungarian/Bulgarian/Croatian/Czech/Polish* elnevezéssel vehették volna át. Ezek a szakok Indiában csak különböző társadalomtudományi diszciplínákkal (történelemmel, politikatudománnyal, szociológiával, médiaszakkal) együtt fejlődhetnek tovább, ezért az említett tárgyakból a régióhoz kapcsolódó közös kurzusokat vezettünk volna be. Bár a programot a 2008-ban a Szlavisztika és Finnugrisztika Tanszékre látogató University Grants Commission Bizottsága elutasította, reméljük, hogy egy későbbi próbálkozásakor energikusabb tanszéki vezetéssel sikerül megvalósítani.

4.6. A magyar nyelvet két fő képzési struktúrában lehet tanulni.

1. Magyar nyelvet kezdő, középhasaladó és haladó szinten tanítunk július közepétől április elejéig hetente háromszor részidőben olyan hallgatók számára, akik a magyar tanulása mellett máshol dolgoznak vagy tanulnak. A kezdő csoportban a lemorzsolódás rendkívül nagy, a többi csoportban a beiratkozott hallgatók folyamatosan, a tanév végéig járnak. A tanfolyamon a nyelvtanon és beszélgetésen kívül a kezdő csoportokban az órák 15%-a, a középhasaladó és haladó csoportokban az órák 25–30%-a fordítás gyakorlatával foglalkozik. Az egyetemi záróvizsga arra a tapasztalatra épül, hogy a legtöbb álláslehetőség fordítóként várja a hallgatókat. A haladó csoportban a szintet a magyar alapfokú nyelvizsga szintjéhez próbáljuk közelíteni, de ezt hosszabb magyarországi tartózkodás nélkül nehéz elérni. A hallgatók a hároméves egyetemi tanulás után többnyire szeretnék folytatni a tanulást, de erre sajnos még nincs mód az adott kezekben belül.

2. Az orosz *master* szakos hallgatók heti négy órában tanulnak magyar nyelvet és irodalmat választott tárgyként. Ezekben a csoportokban kevés, évente öt-hét hallgató van, de a magyarra jelentkező kisszámú hallgató jó képességű, tágabb nyelvi és irodalmi műveltséggel rendelkezik. A *master* hallgatóknak a nyelv mellett másodévtől irodalmat tanítunk, ennek része a magyar történelem, kultúra, életmód. A hallgatók minden szemeszterben elvégzendő kötelező munkájának része egy magyar íróról, költőről, magyar irodalmi műről írt elemzés. Az idén beiratkozott három hallgató közül egy Kosztolányiról, egy Móriczról és egy Háy Jánosról ír dolgozatot.

4.7. A Balassi Intézet 2006-ban hirdette meg a *Kőrösi Csoma Sándor Hungarológiai Díjat*, amivel a Delhi Egyetem magyar nyelv és kultúra iránt érdeklődő hallgatóit kívánja ösztönözni. A díj eddig négyszer került átadásra: a DMTTK igazgatója mindig április közepén, a Kőrösi Csoma Emléknapon egy kis ünnepség keretében nyújtja át a hallgatóknak. A *Kőrösi Csoma Sándor Hungarológiai Díj* érdeklődést váltott ki a hallgatók és a tanárok körében a karon, és szerepet játszik abban, hogy az orosz M.Phil. (Master of Philosophy) kurzus hallgatói összehasonlító hungarológiai témát keresnek kutatás céljából.

4.8. A 2008-ban meghirdetett *Vendégoktatók a Magyar Kultúráért* pályázaton a *Párbeszéd a színházban és a színházon kívül* címmel állítottunk össze programot. Ennek keretében Girdhar Rathi íróval hindire fordítottuk Háy János *Gézagyerek* című színdarabját, elbeszéléseit és verseit (Háy 2008). Háy János 2008 októberében és novemberében tíz helyen lépett fel Delhiben, Keralában és Andra Pradeshben. Háy látogatása, könyve nagy visszhangot váltott ki Indiában és Magyarországon, a szerzővel több interjú is készült (Háy 2008).

4.9. 2006. január 24–25-én *Indo-Hungarian Mutualities* címmel a DMTTK együttműködésével szemináriumot tartottunk a Delhi Egyetem Déli Kampuszán a magyar-indiai irodalmi, szellemi kapcsolatokról, a magyar közgazdaságról, a magyar filmről és fordításokról; tanárok, fordítók s egy festő, Vivan Sundaram, Amrita Shergil magyar-indiai festő unokaöccsének részvételével. A Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék két hasonló eseményt szervezett 2005 márciusában és 2006 novemberében: az indiai–lengyel szemináriumot, mindkettőt magyar részvétellel (Köves 2007–2008).

A Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék 2001 óta minden évben megszervezi a *Little Europe* filmfesztivált, amelyen a tanszéken tanított nyelveken mutatunk be filmeket egy közös téma kapcsán. Idén októberben a zene volt a közös téma.

A Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék folyóirata, a *Resonance* 2005-ben jelent meg (Nagpal–Saxena 2005).

4.10. A magyar nyelvi környezet természetesen nagyon fontos hallgatóink számára, sokan az **ösztöndíj** reményében iratkoznak be az egyetemi magyar tanfolyamokra. Minden évben többen pályáznak a Balassi Intézet tízhónapos ösztöndíjára, s ez valóban elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy magyar nyelvi szakértők legyenek: szakfordítóként, idegenvezetőként dolgozzanak, vagy akár *call-centre*-ben kapjanak munkát. Eddig egy-két, esetleg három hallgató kapott tízhónapos ösztöndíjat. Azonban hallgatóinknak – akik a delhi vagy a vidéki városi középosztályból kerülnek ki – családi anyagi háttere korlátozott, a repülőjegy és az ösztöndíj kiegészítése sok esetben olyan megterhelésnek teszi ki a családot, hogy akadnak olyan hallgatók, akik ezt nem képesek vállalni.

5. A jövő lehetőségei

A magyar kulturális jelenlét erősödő pozíciói és a magyartanítás negyvenéves hagyománya új lehetőséget kínál a magyartanítás bővítésére. Az újdelhi Jawaharlal Nehru Egyetemen egyik tanítványunk, dr. Arunim Banerjee adjunktus a School of Languages-ben a 2008/2009 tanévtől *magyar kultúra/történelem és irodalom* címmel szabadon választható kurzust vezetett be az orosz szakon. Dr. Banerjee orosz–magyar–bengáli–hindi összehasonlító nyelvészeti témából írta doktori dolgozatát.

6. Összefoglalás

Az indiai oktatás bővülése és szerkezetének megváltozása, az Európa iránti érdeklődés fokozódása, a fordítás-tolmácsolás mint lehetséges életpálya a fiatalok számára mutatja, hogy a hungarológiának Delhiben gazdag lehetőségei vannak, különösen akkor, ha párbeszédet tud folytatni más tudományokkal. A magyar nyelv tanítása és a magyar ösztöndíjak több fiatalt elindítottak életpályájukon. A további fejlődéshez azonban szükséges meggyőzni a Delhi Egyetem vezetését arról, hogy támogassa a magasabb szintű tanulmányok elindítását. A magasabb szint állandó oktatási szerkezetet és új további együttműködési formák kialakítását igényli az előkészítés folyamatában is.

Irodalom

- Bethlenfalvy Géza 1977. Introduction. *A Dedicated Life*. New Delhi: HICC. 3–6.
Bethlenfalvy Géza 1978. *A Painter's Pilgrimage*. New Delhi: HICC.
Bethlenfalvy Géza 1980. *India in Hungarian Learning and Literature*. New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers.
Bethlenfalvy Géza 1981. *Charles Fabri. Life and Work*. New Delhi: Sterling.
Bethlenfalvy Géza 2001. *Enchanted by India. Ervin Baktay 1890–1963, Life and Works*. New Delhi: HICC.

- Csécsi László 2010. *Egy eurázsiai lélek*. <http://www.u-szeged.hu/hirek/2005/katedra/egy-eurazsiai-lelek?objectParentFolderId=4304>
- Derrida, Jacques 1997. *A másik egynyelvűsége*. Pécs: Jelenkor.
- Háy, János 2008. *Gézababua*. [Ford. Köves Margit–Rathi, Girdhar.] Bikanér: Vágdevi Prakásan.
- Kőrösi, Zoltán 2009. *Khan Market*. <http://www.litera.hu/netnaplo/khan-market>
- Köves, Nagpa, Ravi–Saxena, Ranjana– 2007–2008 Individual, Culture and History in the Diary and the Essay: Hungarian Responses to the Work of Witold Gombrowicz. *Jadavpur Journal of Comparative Literature*. 142–154.
- Köves, Margit (Ed.) 1985. *Papers on the Literature of Buddhism. Kőrösi Csoma Bicentenary Seminar*. Delhi: Delhi University.
- Köves, Margit–Mazumdar, Shaswati (szerk.) 1989. *Contributions on Lukács*. New Delhi: ABC Publishing House.
- Köves, Margit (szerk.) 2001. *Abhinéta ki mritju*. New Delhi: National Publishing House.
- Kulcsár Szabó Ernő 2001. Az „azonosíthatatlan” poétikája? – Megjegyzések a hungarológia fogalmának változásaihoz. <http://mek.niif.hu/05500/05558/05558.htm#7>
- Kulcsár Szabó Ernő 2002. Hungarológia – hermeneutika és kulturális poétika között. *Jelenkor*. <http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=291>
- Lázár, Imre (szerk.) 2008. *Journey Through 30 Years: Hungarian Information and Cultural Centre New Delhi 1978–2008*. Újdelhi.
- Lázár, Imre 2009. *Cultural Diplomacy: A Case Study of Indo-Hungarian Cultural Relations, 1962–2008*. PhD-disszertáció. Újdelhi: Jawaharlal Nehru Egyetem.
- Maróti Orsolya 2008. *Hungarológia a gyakorlatban: műfordítók a Balassi Intézetben*. <http://epa.oszk.hu/01400/01467/00004/pdf/107-111.pdf>
- Nagpal, Ravi-Saxena, Ranjana (szerk.) 2005. *Resonance. A Journal of the Department of Slavonic & Finno-Ugrian Studies*. Delhi: University of Delhi.
- Nagpal, Ravi (Ed.) 2002. *A Decade of Change. Reflections in Hungarian and Slavonic Languages, Literatures and Cultures*. Dept. of Slavonic and Finno-Ugrian Studies University of Delhi, South Campus.
- Said, Edward W. 2000. *Orientalizmus*. Budapest: Európa.
- Spivak, Gayatri Chakravorty 1993. *Outside in the Teaching Machine*. Routledge : New York and London.
- Varma, Vijay Shankar 1984. The Ganges in Hungarian Poetry. *Journal of the Department of Modern European Languages* 1: 53–57.
- Vij Satinder K.–Lázár Imre (Eds.) 1992. *Alexander Csoma de Kőrös: Pioneer of Oriental Studies in Hungary*. Seminars at the University of Delhi and the HICC in Memoriam of the 150th Anniversary of His Death, April, 1992, Department of Slavonic and Finno-Ugrian Studies. New Delhi: HICC.
- Wojtilla, Gyula 1981a. *Amrita Sher-Gil and Hungary*. New Delhi: Allied Publisher.
- Wojtilla, Gyula 1981b. Babu Rajendralala Mitra and the Hungarian Academy of Sciences. *News from Hungary* 20: 12.
- Wojtilla, Gyula 1981c. *Hungarians in Maharaja Ranjit Singh's court*. New Delhi: HICC.

- Wojtilla, Gyula (Ed.) 1981d. *Writings of Hungarian Islamologist Gyula Germanus. Contribution of Islam to world civilization and culture.* New Delhi: Light and Life Publishers.
- Wojtilla, Gyula 1982. Sanskrit Studies in Hungary. *News from Hungary.* 21: 11, 16.
- Wojtilla, Gyula 1983. *Rabindranath Tagore in Hungary.* New Delhi: HICC.